

ственном законодательстве// *Хозяйственное законодательство Украины: практика применения и перспективы развития в контексте европейского выбора: Сб. науч. тр. / ПАП Украины. Ин-т экономико-правовых исслед.; Редкол.: В. К. Мамутров (отв. ред.) и др. — Донецк, 2005. — С. 42.*

3. Пемецкий опыт разрешения проблем строительства законодательным путем // www.ncstor.minsk.by/sn/2002/16/sn21623.html.

УДК 351.824.11(477)

В. С. Петренко

СТАН ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Рівень розвитку та якість функціонування паливно-енергетичного комплексу України мають визначальний вплив на стан економіки, вирішення проблем соціальної сфери та рівень життя людей.

З перших днів незалежності України питання енергетичної незалежності держави стало пріоритетним. Основні зусилля були направлені на вирішення проблем паливно-енергетичного комплексу, які були пов'язані з невідповідністю його організаційної структури умовам конкурентного ринкового середовища, значною зношеністю і низькою енергоефективністю основних фондів та обмеженістю капіталовкладень на їх оновлення, низькою інвестиційною привабливістю підприємств ПЕК, неповними розрахунками споживачів за використані енергоресурси тощо.

На даний час інтеграція до Європейського Союзу визначена Україною як один із основних пріоритетів розвитку, що в свою чергу накладає на державу певні зобов'язання, в тому числі і забезпечення енергетичної безпеки, наближення параметрів ПЕК України до норм та стандартів ЄС. Але в той же час Україна тісно пов'язана і з Росією. Через нашу територію по газонафтотранспортній системі України здійснюються поставки енергоносіїв до Європи, Росія є основним постачальником енергоносіїв в Україну. З точки зору глобальних енергетичних процесів, слід врахувати вигідне геополітичне та географічне положення України та пов'язану із цим її роль як транзитної держави. Інтеграція української енергосистеми до європейської є складовою стратегічної мети України щодо входження до ЄС. На відміну від країн нової хвилі розширення ЄС Україна має достатньо потужні та розвинуті газо-, нафтотранспортні та електричні мережі, поєднані з транспортними мережами ЄС і країн СНД, що дозволяє їй брати участь у формуванні Європейської енергетичної політики та спільного енергетичного ринку, відігравати важливу роль в енергетичній співпраці країн СНД і ЄС.

Україна є однією із держав, яка підписала та в 1998 році ратифікувала договір до Енергетичної хартії, метою якого визначено підвищення надійності енергопостачання і у максимальному ступені забезпечення ефективності ви-

робництва, перетворення, транспортування, розподілу та використання енергії з тим, щоб підвищити рівень безпеки, зведення до мінімуму впливу на навколишнє середовище, сприяння розвитку ефективного енергетичного ринку у всій Європі [1].

Країни, які підписали даний документ, у рамках суверенітету і суверенних прав на енергетичні ресурси мають координувати дії по забезпеченню більш узгодженої енергетичної політики, яка має ґрунтуватися на принципі недискримінації і орієнтованого на ринок ціноутворення, створення обстановки, сприятливої для функціонування підприємств і для припливу інвестицій і технологій шляхом впровадження ринкових принципів регулювання у галузі енергетики.

Суперечності між наявністю власних енергоресурсів країн та зростаючими потребами в них, вичерпність запасів паливно-енергетичних ресурсів і зростання масштабів екологічних проблем, пов'язаних з їх видобутком (виробництвом), транспортуванням, перетворенням та споживанням, обумовлюють тенденцію загострення енергетичних питань у життєдіяльності людства, кожної окремої країни. Внаслідок цього боротьба за володіння енергоресурсами, право їх транспортування, вплив на ринок енергоносіїв стала сьогодні одним з найважливіших чинників реалізації інтересів держав світу, їх політичної поведінки, базою для політичних та економічних союзів і нарешті джерелом міжнародних конфліктів. З огляду на це, кожна держава, в тому чи іншому вигляді, має власну сформульовану енергетичну політику.

Забезпечення сталого розвитку паливно-енергетичного комплексу є необхідною передумовою відродження національної економіки і особливо важливе на етапі її входження до світового економічного простору, оскільки від стану ПЕК значною мірою залежить ступінь економічної та політичної незалежності держави.

Сучасна правова наука з відставанням реагує на динамічні зміни у сфері паливно-енергетичного комплексу, не має у своєму розпорядженні достатніх теоретичних знань, здатних позитивно вплинути на ефективність його діяльності. Існуюче наукове знання про функціонування органів державної влади, а також суб'єктів господарювання у сфері ПЕК, їхнє призначення, роль та місце в системі сформованих суспільних відносин, правовий статус та компетенцію або застаріло, або є фрагментарним та поверховим. У такому вигляді воно не може бути використано як теоретична основа розвитку та удосконалення діяльності органів державного управління та суб'єктів господарювання в умовах кризової перехідної економіки і недосконалого правового регулювання.

Правове регулювання відносин, що виникають у паливно-енергетичному комплексі України, ще знаходиться у стадії становлення та теоретично мало вивчено.

Проблеми правового регулювання господарської діяльності в паливно-енергетичному комплексі України перебувають у центрі уваги наукової громадськості. У радянському й українському праві питання правового регулювання господарської діяльності в паливно-енергетичному комплексі України були об'єктом вивчення вчених-правознавців, таких як А. Б. Агапов, А. П. Альохін, Г. В. Атаманчук, И. Л. Бачило, Д. Н. Бахрах, Б. Н. Габричидзе, І. А. Галаган,

А. А. Дьомін, В. В. Денисенко, В. В. Ігнатенко, С. Д. Князєв, Ю. М. Козлов, А. П. Корєнев, Б. М. Лазарєв, М. Я. Масленніков, Г. І. Петров, Ю. С. Шемшученко, та ін., однак ці проблеми досліджувалися переважно з економічної точки зору у працях вчених-економістів або фахівців у галузі адміністративного права.

Особливу значимість даних напрямків наукових досліджень здобуває після затвердження «Енергетичної стратегії розвитку України на період до 2030 р. й подальшу перспективу», що є системоутворюючим документом у цій сфері [2]. У березні 2006 р. Кабінет Міністрів України схвалив Енергетичну стратегію України на період до 2030 р. Країна отримала документ, розроблення та обговорення і узгодження якого розтяглися на довгі п'ять років. До цього часу Україна була чи не єдиною країною в Європі, яка не мала власної Енергетичної стратегії. Росія, наприклад, свою енергетичну стратегію розробила ще у 1995 р., а її другу редакцію — у 2000 р. Розроблення Енергетичної стратегії України провадилось за умов безпрецедентної відкритості. Зокрема, не тільки підготовлені проекти (варіанти) Енергетичної стратегії, а навіть передуючі їм варіанти їх окремих розділів протягом всього періоду розроблення були розміщені на сайтах Мінпаливенерго України. Лише в період з квітня по листопад 2003 р. Комітет Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки провів шість (!) «круглих столів», на яких були детально розглянуті та обговорені практично всі розділи Енергетичної стратегії і в кожному з яких брали участь по 150–200 учасників від державних, науково-технічних та виробничих організацій і підприємств, громадських та екологічних об'єднань. Відбулися чотири засідання науково-технічної ради Мінпаливенерго України, три засідання Президії НАН України, конференції та семінари, присвячені розробленню розділів і всього проекту Енергетичної стратегії. Частина пропозицій та критичних зауважень, вказаних у процесі обговорення, була врахована при формуванні кінцевої редакції документа [3, 12].

Паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) (енергетика) — галузь (сектор) економіки, до якої входять суб'єкти господарювання, діяльність яких пов'язана з розвідуванням, видобутком, переробкою, виробництвом, зберіганням, транспортуванням, передачею, розподілом, торгівлею, збутом чи продажем енергетичних продуктів (енергоносіїв) — палива, електричної і теплової енергії, крім суб'єктів, основна діяльність яких спрямована на задоволення потреб населення та господарського комплексу у послугах централізованого опалення та постачання гарячої води.

Паливно-енергетичний комплекс можна також визначити як складну міжгалузеву систему економіки, яка забезпечує споживачів енергетичними ресурсами, включаючи видобуток паливних ресурсів, їхню переробку, безпосереднє використання, транспортування за допомогою трубопровідних систем, перетворення енергії палива та інших енергоносіїв в інші види енергії та її передачу і розподіл між споживачами (об'єктами економіки і соціальної сфери).

Енергетична політика — визначення і ухвалення на державному рівні пріоритетних напрямів і шляхів прискореного розвитку галузей ПЕК та механізмів

подолання загроз національним інтересам у сфері енергетики, державне регулювання та контроль взаємовідносин між виробниками, постачальниками і споживачами енергетичних ресурсів (ЕР) для гарантування необхідного рівня енергозабезпечення та енергетичної безпеки держави.

Україна має визначити мету, пріоритети, напрямки та механізми здійснення внутрішньої та зовнішньої політики щодо розвитку паливно-енергетичного комплексу з урахуванням зміни стану ресурсозабезпеченості України після набуття нею незалежності в умовах створення глобального енергетичного ринку шляхом поступового об'єднання енергетичних ринків в Європі.

Нагальною для України залишається проблема кодифікації енергетичного законодавства. Останнім часом були здійснені значні кроки у формуванні правової й інституціональної бази державного регулювання правовідносин у сфері паливно-енергетичного комплексу. Україною було прийнято низку законів галузевого характеру, що регулюють користування окремими енергетичними ресурсами — нафтою, газом, електроенергією, вугіллям і т. д., зокрема закони про електроенергетику, про нафту та газ, про використання ядерної енергії та про радіаційну безпеку і ін. Але це законодавство є суперечливим, не являє собою погоджену у всіх елементах систему. Існують проблеми і в адаптації цього законодавства до енергетичного права ЄС. Власне, Україна перебуває на етапі підготовки до імплементації енергетичного законодавства ЄС — етапі адаптації законодавства до окремих нормативно-правових актів ЄС. Водночас вже цей етап передбачає певні структурні зміни в енергетичному секторі України, зумовлені впровадженням норм і правил ЄС.

Загалом, ПЕК України потребує реструктуризації та модернізації, енергетичний ринок має бути сформований та поступово лібералізований. Здійснення заходів реформування потребує значних ресурсів, нових технологій, організаційних змін. Водночас український ПЕК залишається конкурентоспроможним, у його межах існує ряд проектів, що могли б становити предмет спільного інтересу України та ЄС.

В Україні відчувається відсутність діючих організаційних і контрольних механізмів у сфері раціонального використання енергетичних ресурсів.

Співність багатьох питань щодо загальних засад енергетичної політики України та існуюча недосконалість законодавчого регулювання суспільних відносин у цій сфері свідчать про необхідність подальших наукових розробок у сфері правового регулювання господарської діяльності в галузі паливно-енергетичного комплексу України.

Література

1. Про ратифікацію Договору до Енергетичної хартії та Протоколу до Енергетичної хартії з питань енергетичної ефективності і суміжних екологічних аспектів: Закон України від 6 лютого 1998 р. № 89/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 26. — Ст. 150.
2. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 145-р.
3. Аналіз та оцінки циклу статей за проблематикою Енергетичної стратегії України // Проблеми загальної енергетики: Наук. зб. — 2006. — № 13. — С. 8–16.